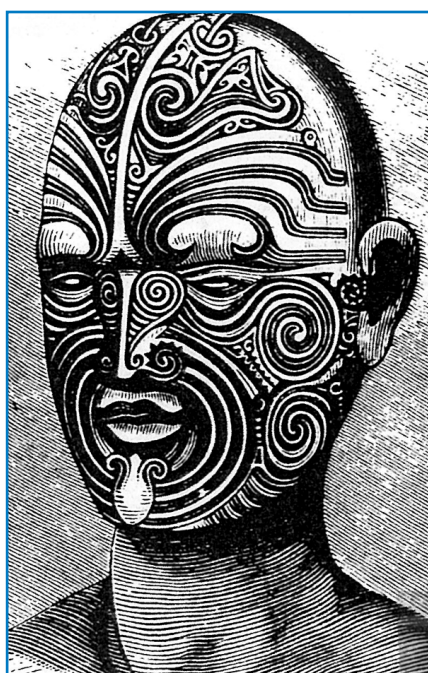

II. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. Εισαγωγή

Σ' όλη την ιστορική του διαδρομή ο άνθρωπος εμφανίζεται να ζωγραφίζει το πρόσωπό του, πολλές φορές δε όλο το σώμα ή μέρος αυτού, ήλπιτε διακοσμώντας το τοίμηρά με φανταχτερά χρωματιστά σχέδια και ήλπιτε αγγίζοντάς το απαλά με ανεπαίσθητο χρώμα με σκοπό να ξαναζωντανέψει τη χαμένη νιότη του.

Δερματοστιξία κεφαλής φυλήρχου Νέας Ζηλανδίας

Οι πρωτόγονες φυλές, όπως φαίνεται από τη μελέτη της ζωγραφικής του προσώπου και του σώματός τους, αρχικά αποσκοπούσαν με τον τρόπο αυτό να προστατευτούν από τους κινδύνους του περιβάλλοντος, δηλαδή, ήταν ένα είδος καμουφλάζ, αργότερα όμως, τα διάφορα σχέδια, που χρησιμοποιούνταν, αποτελούσαν διακριτικά της καταγωγής και της τάξης αυτών και παράλληλα έδειχναν τη δύναμη και το

αξίωμα των ατόμων όπως αποδεικνύεται από την ιδιαίτερα εντυπωσιακή ζωγραφική του προσώπου και του σώματος των φυηάρχων. Έτσι, οι πρώτες διαστίξεις του δέρματος (τατουάζ) φαίνεται να έχουν μαγική σημασία και σχέση με ιεροτελεστίες και πιθανότατα ανάγονται στην Αρχαία Αίγυπτο. Πολύ γρήγορα, όμως, ο άνθρωπος χρησιμοποίησε τη ζωγραφική του προσώπου σα μέσο ομορφιάς προσαρμοσμένης στα δικά του κάθε φορά δεδομένα.

Στις πολιτισμένες ανθρώπινες κοινωνίες το μακιγιάζ του προσώπου αντιμετωπίζεται, σχεδόν πάντοτε, σα μέσο ομορφιάς των γυναικών αλλή και των ανδρών σε κάποιες εποχές. Το κόκκινο χρωματισμένο δόντι των γυναικών της Ινδίας, όπως και το μαύρο των γυναικών της Ιαπωνίας θεωρήθηκαν στις κοινωνίες τους σα σημάδι ομορφιάς, όπως ακριβώς το ξυρισμένο ψηλό μέτωπο κατά τον 15^ο αιώνα.

Δερματοστιξία σώματος-κεφαλής, χαρακτηριστική 9^{ου} αιώνα σε Ξύλιο

Στον δυτικό κόσμο οι μεγάλης ηλικίας γυναίκες αλλή και μερικοί άνδρες χρησιμοποίησαν το maquillage σα μέσο ανάκτησης του χαμένου ανθού της νιότης. Κατά το 18^ο αιώνα οι χήρες “πάστωναν” κυριολεκτικά τα πρόσωπά τους με παχύ

στρώμα άσπρης μπογιάς για να κρύψουν τις ρυτίδες, ενώ παράλληλα έτριβαν έντονο κόκκινο χρώμα στα χαλαρωμένα και ρυτιδιασμένα μάγουλά τους.

Η χρήση του *maquillage* δεν ήταν πάντα αποδεκτή από την κοινωνία. Υπήρξαν εποχές που η κοινωνική αντίδραση εναντίον του ήταν τόσο μεγάλη ώστε, αν έπρεπε να χρησιμοποιηθεί έστω και ελάχιστα, αυτό γίνονταν πολύ επιδέξια και διακριτικά για να μη φαίνεται, γιατί μπορούσε να έχει δυσάρεστες συνέπειες για το άτομο και την προσωπικότητά του. Ιδιαίτερα κατά το 18ο αιώνα το μακιγιάζ μπορούσε να θεωρηθεί σοβαρή αιτία ακύρωσης γάμου με πλήρη νομική υποστήριξη. Το γεγονός αυτό οδήγησε τις γυναίκες να τσιμπούν τα μάγουλα και τα χείλη για ν' αποκτήσουν χρώμα, αφού το στείρο ηθικοηολογικό κλίμα της εποχής δεν επέτρεπε τη χρήση του ρουζ και γενικά του μακιγιάζ.

Όμως, οι πιο τολμηρές γυναίκες, όπως αυτές της μόδας, πάντα χρησιμοποιούσαν μακιγιάζ αδιαφορώντας για την κατακραυγή της κοινωνίας. Έτσι, σιγά - σιγά άρχισε η ανοχή, μετά η παραδοχή και τέλος η οριστική πια καθιέρωση του μακιγιάζ.

Οι κοινωνικές αλλαγές συχνά περιπλέκονται με τις οικονομικές, τεχνολογικές και ψυχοηολογικές, με αποτέλεσμα οι αυξημένες απαιτήσεις του ατόμου να προκαλούν την ψυχοηολογική ανάγκη για νιότη και ομορφιά και την αναζήτηση τρόπων για την επίτευξή τους

Ενώ, λοιπόν, αρχικά το *maquillage* χρησιμοποιήθηκε από τον πρωτόγονο άνθρωπο για την προστασία και γενικά για την επιβίωσή του, με τον καιρό κατέληξε να χρησιμοποιείται για την προσέηκυση του αντίθετου φύλου, την κοινωνική αποδοχή του και την τόνωση της αυτοπεποίθησης του.

Αλλά όσο αυξάνεται η αυτοπεποίθησή του ατόμου τόσο αυξάνεται η επιθυμία και η ανυπομονησία του να κάνει μεγαλύτερη χρήση του μακιγιάζ, αποσκοπώντας προφανώς στην αναστροφή του φυσικού νόμου καθώς η τεχνολογία βελτιώνει την ποιότητα και την ποσότητα των καλλυντικών προϊόντων.

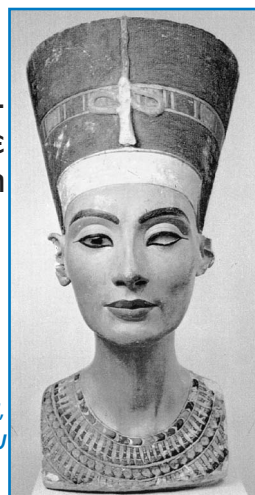
Ζωγραφική προσώπου

2. Ιστορική αναδρομή

Η σκοπιμότητα, λοιπόν, μιας ιστορικής αναδρομής του μακιγιάζ στους διάφορους λαούς και εποχές κρίνεται απαραίτητη, αφού έτσι θα υπάρξει η δυνατότητα μελέτης των εξελικτικών φάσεων του που συμβαδίζουν με την κοινωνικοπολιτική εξέλιξη κάθε λαού και κάθε εποχής.

2.1. Αρχαία Αίγυπτος

Ποιος πρώτος, άνδρας ή γυναίκα, χρησιμοποίησε χρώμα στο πρόσωπο ή πότε έγινε αυτό, δεν είναι γνωστό, χάνεται στην ομίχλη των προϊστορικών χρόνων.

*Το κεφάλι της Νεφερτίτης,
βασίλισσας της Αιγύπτου*

Οι Αρχαιολόγοι έχουν βρει στις ανασκαφές τους Αιγυπτιακές παλέτες με χρώματα για το μακιγιάζ ματιών, χρονολογούμενες γύρω στο 10.000 π.χ. Όλα τα ευρήματα αποδεικνύουν ότι οι Αιγύπτιοι σ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας τους χρησιμοποιούσαν φανερό *maquillage*, τοποθετημένο τολμηρά, ενώ είχαν σε κάποια μορφή κοσμητικά προϊόντα, τα οποία ποτέ δεν έχουν εκ νέου επινοηθεί.

Άνδρες και γυναίκες χρησιμοποιούσαν καθημερινά το μακιγιάζ, που αποτελούσε αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής περιποίησης και φροντίδας, ενώ παράλληλα συνοδεύονταν στην άλλη μετ'άθανάτο ζωή με τα καλλυντικά τους.

Το δέρμα φωτιζόταν με ώχρα ή σκουραίνονταν με πορτοκαλίζον χρώμα. Το κίτρινο το χρησιμοποιούσαν άνδρες. Εκτός από αυτά τα χρώματα βάσης, το *maquillage* της Αιγύπτιας δεν διέφερε ουσιαστικά από αυτό της γυναίκας του 1960, που έδινε ιδιαίτερη έμφαση στο μακιγιάζ των ματιών δημιουργώντας έναν ειδικό τύπο.

Η Αιγύπτια θεά Selket, φτιαγμένη από κίτρινο χαλαζία. 14^{ος} αιώνας

Άνδρες και γυναίκες περιέγραφαν τα μάτια τους έντονα με *Kohl*, που ήταν μαύρη, γκρι ή χρωματισμένη σκόνη, φτιαγμένη από κονιώδες αντιμόνιο, μαύρο μαγγανικό οξύ, μαύρο οξειδίο του χαλκού, άνθρακα, οξειδίο του σιδήρου. Παρασκευάζονταν με άλεσμα σε λιθόπηκες και φυλάσσονταν σε μικρά δοχεία και σωληνάκια. Για να χρησιμοποιηθεί, υγραίνονταν ελαφρά και τοποθετούνταν με στικ από ελεφαντόδοντο, ξύλο, ασήμι ή γυαλί.

Για το περίγραμμα των ματιών χρησιμοποιούσαν το μαύρο, γκρι και πράσινο, ενώ για το βλέφαρο το πράσινο, γαλαζοπράσινο, τουρκουάζ, κεραμιδί και διάφορες αποχρώσεις του καφέ.

Τα πιο δημοφιλή σίγουρα χρώματα ήταν το πράσινο του μαλαχίτη και το σκούρο γκρι του γαληνίτη.

Η σκιά των βλεφάρων ήταν πάντα διαφορετικού χρώματος από αυτήν του περιγράμματος των ματιών και κάλυπτε το πάνω και κάτω βλέφαρο. Πολλές φορές τα χρώματα των σκιών ήταν διαφορετικά στην πάνω και κάτω βλεφαρική περιοχή και απλώνονταν είτε μόνο στο βλέφαρο ή κάλυπταν όλη την περιοχή του πάνω μέρους των ματιών μέχρι τα φρύδια. Η επιλογή των χρωμάτων ήταν θέμα προσωπικής προτίμησης και χρόνου (πρωί - βράδυ κλπ.).

Τα φρύδια παχιά και καθοσχεδιασμένα μαυρίζονταν με *Kohl*, ενώ πολλές γυναίκες αλλιά και μερικοί άνδρες ξύριζαν τα φρύδια τους και τα ξανασχεδίαζαν σε διαφορετικό σχήμα.

Λέγεται, ότι η Κήεοπάτρα χρησιμοποιούσε για τα φρύδια και το περίγραμμα των ματιών το μαύρο χρώμα, για το πάνω βλέφαρο το σκούρο μπλε, ενώ για το κάτω το πράσινο του Νείλου.

Όπως αποδείχθηκε από τα ευρήματα των ανασκαφών, τα χρησιμοποιούμενα στα μάτια χρώματα δεν ήταν κατάλληλα μόνον για τη διακόσμησή τους αλλιά παράλληλα περιείχαν συστατικά για την προστασία της ευαίσθητης αυτής περιοχής από την ηλιακή ακτινοβολία, τη σκόνη και την άμμο της ερήμου.

Υπήρχαν, όμως, και προϊόντα με φαρμακευτικές ιδιότητες τα οποία χρησιμοποιούσαν για την προστασία του δέρματος έναντι όλων των παραπάνω παραγόντων.

Εκτός από το χρώμα που έβαζαν στα μάγουλα και στα χείλη, έβαφαν τα νύχια, τις παλάμες των χεριών, τις πατούσες των ποδιών πορτοκαλί χρησιμοποιώντας χέννα, τόνιζαν τις φλέβες στο στήθος και στο μέτωπο με μπλε και μερικές φορές με χρυσό τις θηλές του στήθους.

Αυτό, όμως, που πραγματικά εντυπωσιάζει είναι η αναγραφή ημερομηνιών πάνω στα βάζα με τα διάφορα καλλυντικά. Αυτό σημαίνει ότι τα κοσμητικά προϊόντα είχαν κάποια χρονική διάρκεια, με συγκεκριμένη ημερομηνία λήξης. Προκαλεί κατάπληξη η πολύ καλή κατάσταση στην οποία βρέθηκε κρέμα 3000 περίπου ετών στον τάφο του Τουταγχαμών μαζί με πολλή άλλα καλλυντικών προϊόντων.

Αιγύπτιας γυναίκες

2.2. Μέση Ανατολή

Οι Ασσύριοι, Σουμέριοι, Βαβυλώνιοι, Πέρσες παρουσιάζουν μεγάλες ομοιότητες με τους Αιγυπτίους στη χρήση των καλλυντικών προϊόντων, τη βαφή των μαλλιών και την κόμμωση.

*επιβλητικό μακιγιάζ ματιών
Σουμερίας γυναίκας*

*Ασσύριος βασιλιάς με
τονισμένα μάτια,
μαυρισμένα φρύδια
και πλούσια γενειάδα*

Οι γυναίκες, μερικές φορές και οι άνδρες, λεύκαιναν το πρόσωπό τους με άσπρο μόλυβδο, κοκκίνιζαν τα χείλη και τα μάγουλα, χρησιμοποιούσαν χέννα στα νύχια και τις παλάμες.

Άνδρες και γυναίκες μαύριζαν τα φρύδια, τα οποία ενώνονταν πάνω από τη μύτη, περιέγραφαν έντονα τα μάτια με αντιμόνιο σε σκόνη και έβαφαν τις βλεφαρίδες

Σγούραιναν και αρωμάτιζαν τα μαλλιά, έτριβαν το δέρμα με ελαφρόπετρα (ένα είδος peeling) και αρωμάτιζαν το σώμα τους με ειδικά αρώματα.

Σε τάφο των Σουμερίων 5.000 ετών, οι αρχαιολόγοι βρήκαν κοσμητικό δοχείο με μαλαχίτη, τσιμπιδάκια για την αφαίρεση των τριχών των φρυδιών και ένα είδος μεταλλικής σπάτουλας για το ξύσιμο της επιδερμίδας.

Ο βασιλιάς των Ασσυρίων Ασσουρμπανιμπάη (17^{ος} π.χ. αιώνας) χρησιμοποιούσε έντονα χρώματα στο πρόσωπό του ενώ, σύμφωνα με τον Ξενοφώντα, ο Αστυάγης, βασιλιάς των Μήδων, χρησιμοποιούσε βαρύ μακιγιάζ στα μάτια με έντονα χρώματα και μαύρο έντονο περίγραμμα, με χαρακτηριστική πλούσια γενειάδα.

Στο Βρετανικό μουσείο βρίσκονται μικρά κογχύλια γεμάτα με στερεοποιημένα χρώματα (πράσινο του μήλου, ανθρακί, γήινο καφέ) για το μακιγιάζ των ματιών.

2.3. Αρχαία Ελλάδα

“Νους υγιής εν σώματι υγιεί” έηεγαν οι αρχαίοι Έλληνες, γιατί πράγματι το κάλλος εναρμονίζει την ψυχή με το σώμα. Δεν ήταν, λοιπόν, δυνατόν οι υμνητές της τελειότητας σ’ όλες τις κοινωνικοπολιτικές εκδηλώσεις ν’ αδιαφορήσουν για το σωματικό κάλλος, το οποίο και θεοποίησαν.

Η Αφροδίτη, η θεά του έρωτα και της ομορφιάς, έγινε το διαχρονικό πρότυπο του κάλλους και οι αρχαίες Ελληνίδες επόμενο ήταν να ενδιαφέρονται για την εμφάνισή τους και να φροντίζουν να επαυξάνουν το φυσικό κάλλος με διάφορους τρόπους.

Το μακιγιάζ στους Ομηρικούς χρόνους ήταν πολύ διακριτικό. Από τον 5^ο π.χ. αιώνα εδραιώθηκε η χρήση του και οι Ελληνίδες χρησιμοποιούσαν διάφορα καλλυντικά, τα περισσότερα από τα οποία προέρχονταν από την Ανατολή, για να χρωματίσουν το πρόσωπό τους.

Αρχαία Ελληνίδα

Με αυτόν τον τρόπο λεύκαιναν το πρόσωπο με το γνωστό “ψιμύθιο”, σκόνη ανθρακικού μολύβδου πολύ καταστρεπτική για το δέρμα, που αργότερα αντικαταστάθηκε με υλικά λιγότερο καταστρεπτικά.

Στο μακιγιάζ των ματιών το πάνω βλέφαρο σκιάζονταν με κοκκινωπό καφέ, ενώ με πράσινο φωτίζονταν η περιοχή του

τόξου των φρυδιών. Το περίγραμμα των ματιών γινόνταν με μαύρο *Kohl* ή με το ίδιο πράσινο των βλεφάρων. Πολλές φορές τονιζόταν μόνο η γραμμή του πάνω βλεφάρου, που προεκτεινόταν προς τις δύο γωνίες των ματιών.

Τα φρύδια και οι βλεφαρίδες μαυρίζονταν με καρύδια ή αντιμόνιο, ενώ χαρακτηριστική είναι η μικρή απόσταση ανάμεσα στα φρύδια.

Η Ελληνίδα της εποχής αυτής έλιωνε πάνω στη φωτιά το μαύρο χρώμα που χρησιμοποιούσε για τη βαφή των φρυδιών και των βλεφαρίδων. Μερικές γυναίκες μάλιστα, όπως αναφέρει ο Πετρόνιος, φορούσαν ψεύτικες βλεφαρίδες

Το ρουζ για τα μάγουλα ήταν φτιαγμένο από φυτικές ουσίες και μάλιστα από τη ρίζα του φυτού που λεγόταν *έγχουσα* ή *άγχουσα*. Το χρώμα του ήταν περισσότερο το γήινο κόκκινο παρά το ροζέ και το τοποθετούσαν συνήθως σε σχήμα κύκλου, αναμφίβολα, όμως, η τοποθέτηση γίνονταν σύμφωνα με τις προσωπικές προτιμήσεις της κάθε γυναίκας.

Τα μάγουλα συνοδεύονταν από χρωματισμένα χείλη, ίδιας απόχρωσης με το ρουζ, ενώ μερικές φορές βάφονταν μόνο τα χείλη αρκετά έντονα.

*Ελληνίδες φροντίζουν
την ομορφιά τους*

*Ελληνίδα περιποιείται
τα χείλη της*

Οι γυναίκες που ανήκαν σε χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις δεν χρησιμοποιούσαν χρώματα στο πρόσωπο.

Αρωματικά έλαια χρησιμοποιούνταν στα μαλλιά που, όταν ήταν άσπρα, βάφονταν από άνδρες και γυναίκες. Ιδιαίτερη προτίμηση υπήρχε στα ξανθά μαλλιά και για να τ' αποκτήσουν συχνά υποβάλλονταν σε ταλαιπωρία.

«Οι ακτίνες του ήλιου», έγραφε ο Μένανδρος, «είναι το καλύτερο για το ξάνοιγμα του χρώματος των μαλλιών». Έβλουζαν, λοιπόν, τα μαλλιά με κάποιο ειδικό καλλυντικό προϊόν, φτιαγμένο στην Αθήνα και κάθονταν για μία περίπου ώρα στον ήλιο με ακάλυπτο κεφάλι για να αλλιάξει το χρώμα τους.

*Τοιχογραφία της Κνωσού
Ιδιαίτερα τονισμένα μάτια και κόκκινα χείλη*

Δεν παραμελούσαν, όπως είναι γνωστό, το σώμα, το οποίο έτριβαν μετά το μπάνιο για να διεγείρουν την κυκλοφορία, ενώ γυναίκες και άνδρες χρησιμοποιούσαν κατά κόρον διάφορα αρώματα. Η χρήση των αρωμάτων από τους άνδρες ήταν μεγάλη, η δε μυρωδιά τους ήταν τόσο απaráδεκτα έντονη ώστε ο Σόλων απαγόρευσε δια νόμου τη χρήση των αρωματικών ελαίων στους Αθηναίους άνδρες.

Ο Πλούταρχος αναφέρει ότι ο Λυκούργος απεμάκρυνε τα καλλυντικά από τη Σπάρτη σαν κόλπακες αισθήσεων και απαγόρευσε την είσοδο στην πόλη σ' αυτούς που χρησιμοποιούσαν την ζωγραφική του σώματος.

2.4. Αρχαία Ρώμη

Οι Ρωμαίοι ενδιαφέρονταν πολύ για την εμφάνισή τους και φρόντιζαν ιδιαίτερα το σώμα και το πρόσωπό τους. Η φροντίδα μάλιστα για την εμφάνισή τους πολλή φορές άγγιζε τα όρια της υπερβολής ώστε πολλοί σύγχρονοι ποιητές και συγγραφείς να ασχολούνται με το θέμα, πολλή φορές μάλιστα με σατυρική διάθεση.

Ο Οβίδιος στο έργο του “Η τέχνη της αγάπης” δίνει διάφορες συμβουλές και συνταγές ομορφιάς και συνιστά φωτεινό κόκκινο χρώμα στα μάγουλα γι’ αυτές που η φύση τους το αρνήθηκε, ενώ τονίζει ότι η τέχνη του μακιγιάζ με τα μυστικά της βοηθά την ομορφιά.

Ρωμαία κυρία τοποθετεί μακιγιάζ

Ο Προπέρτιος, αντίθετα, επιμένει στα γραπτά του ότι η ομορφιά του προσώπου που χάρισε η φύση είναι η καλύτερη. Ο Πλάυτος σε μερικά συγγράμματα του είναι αντίθετος στη χρήση των χρωμάτων και καλλυντικών από τους νέους, ενώ σε άλλα αναφέρει κατηγορηματικά ότι το μακιγιάζ είναι απαραίτητο για την ομορφιά και γυναίκα χωρίς χρώμα είναι φαί χωρίς αλάτι.

Παρά τις αντικρουόμενες, όμως, απόψεις οι Ρωμαίες δεν σταμάτησαν τη χρήση των διαφόρων καλλυντικών, θεωρούσαν απαραίτητο το μακιγιάζ και επεδίωκαν να έχουν λευκό πρόσωπο χρησιμοποιώντας λευκό μόλυβδο και κιμωλία με κερί. Για τα

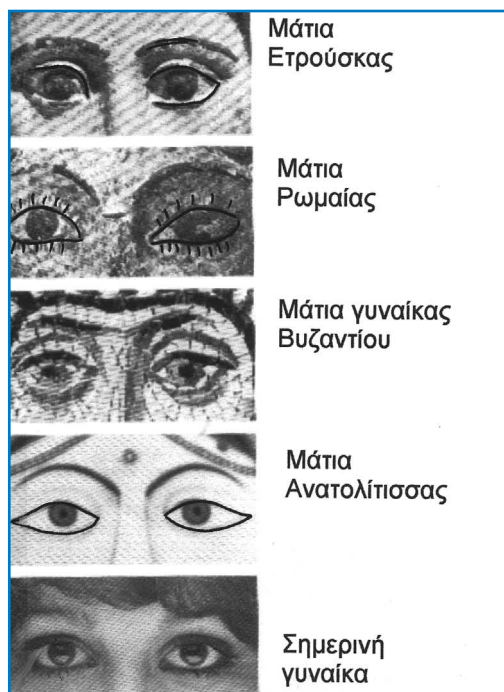
μάγουλα και τα χείλη χρησιμοποιούσαν κόκκινο ή κόκκινο-μοβ χρώμα, ενώ για το μαύρισμα των βλεφαρίδων και των φρυδιών αντιμόνιο. Επεδίωκαν να έχουν ενωμένα φρύδια γεμίζοντας το μεταξύ τους κενό. Το χρώμα στα βλέφαρα ήταν σκούρο, ενώ τονίζονταν έντονα το περίγραμμα των ματιών.

Κεφαλή Ρωμαίας γυναίκας

Οι υπάρχουσες ρυτίδες ή αυτές που θα εμφανίζονταν κάποτε προβλημάτιζαν ιδιαίτερα τις Ρωμαίες, οι οποίες με το υπερβολικό παχύ μακιγιάζ προσπαθούσαν να κρύψουν τα σημάδια της προχωρημένης ηλικίας, ενώ παράλληλα χρησιμοποιούσαν ειδικά προϊόντα για να προλάβουν και να αναχαιτίσουν τη φθορά του χρόνου, αφού προηγουμένως καθάριζαν προσεκτικά το πρόσωπο.

Μακιγιάζ ματιών δια μέσου των αιώνων

2. 5. Πρώτη Χριστιανική περίοδος

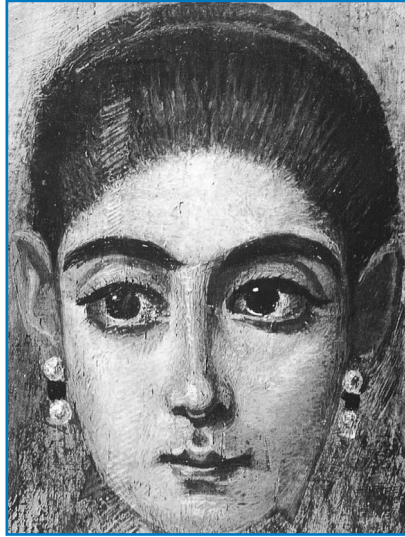
Οι περισσότερες πληροφορίες για το maquillage αυτής της εποχής προέρχονται από τις αντιδράσεις των ανθρώπων της εκκλησίας που εναντιώθηκαν σ' αυτό.

Μεγάλος ήταν ο αριθμός αυτών οι οποίοι, κηρύσσοντας από τον άμβωνα, καταφέρονταν με πάθος εναντίον “των τεχνητών συμπληρωμάτων” της ομορφιάς και με γραπτά κείμενα στηλίτευαν την τάση αυτή για μη φυσική ομορφιά. Υποστήριζαν ότι αμαρτάνουν απέναντι στον Κύριο όσοι χρωματίζουν τα μάγουλά τους με κόκκινο χρώμα και βάφουν μάτια και μαλλιά με προϊόντα καλλωπισμού.

Οι αντιδράσεις, οι εκκλήσεις ακόμη και οι αφορισμοί αυτών των ανθρώπων δεν μπόρεσαν να επηρεάσουν ουσιαστικά τις γυναίκες αυτής της εποχής, οι οποίες συνέχισαν να χρησιμοποιούν τα χρώματα και γενικά το μακιγιάζ για να τονίσουν την ομορφιά τους. Το αποτέλεσμα, όμως, αυτού του

αγώνα τους ήταν εμείς να γνωρίζουμε σήμερα το maquillage των τριών - τεσσάρων αιώνων μετά τη γέννηση του Χριστού.

Έτσι μαθαίνουμε ότι οι γυναίκες κάθιπταν το πρόσωπο, το λαιμό, το ντεκολτέ, τους ώμους με ένα παχύ υδατοδιαλυτό χρώμα, περισσότερο ροζ παρά λευκό και χρωμάτιζαν τα μάγουλα και τα χείλη με υγρό ρουζ, το οποίο τοποθετούσαν με πανί. Τα χρώματα ήταν μοβ, φωτεινό πορτοκαλί, φραουλί.

Γυναικεία ομορφιά των πρώτων Χριστιανικών αιώνων

Τα βλέφαρα σκιάζονταν με μπλε - πράσινη, πράσινη, καφέ ή γκρι σκιά που ήταν σε υγρή μορφή. Για το περίγραμμα των ματιών χρησιμοποιούσαν μαύρη υγρή σκιά που την τοποθετούσαν με ένα στικ ή στο πάνω μόνο βλέφαρο - οπότε η γραμμή προεκτείνονταν πέρα από την εξωτερική γωνία των ματιών - ή και στα δύο.

Τα φρύδια μαυρίζονταν με το ίδιο μαύρο χρώμα ακολουθώντας τη φυσική γραμμή τους, ενώ μερικές φορές αποτριχώνονταν.

Γενικά, όμως, η επιλογή των χρωμάτων και η τοποθέτησή τους ήταν θέμα προσωπικής προτίμησης της κάθε γυναίκας.